ТИПОЛОГІЯ КЕЙСІВ УЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

УДК 371.315:811.111
DOI: http://doi.org/10.32589/2412-9283.38.2023.284417

ТИПОЛОГІЯ КЕЙСІВ ДЛЯ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Бігич О. Б.
oksana.bihich@knlu.edu.ua
ORCHID ID: https://orcid.org/0000-0002-7997-8487
Київський національний лінгвістичний університет

Коваль С. В.
sofija.koval@knlu.edu.ua
Київський національний лінгвістичний університет
Дата надходження 29.01.2023. Рекомендовано до друку 05.05.2023.

Анотація. В статті здійснено спробу внаслідок об'єднання двох класифікацій професійних кейсів для викладачів іноземних мов закладу вищої освіти укласти класифікацію професійних кейсів учителів іноземних мов загальноосвітнього закладу середньої освіти. З огляду на професійні знання останніх і цілі уроку іноземної мови виокремлено такі типи професійних кейсів учителя іноземної мови: педагогічні, психологічні, методичні, лінгвістичні й лінгвосоціокультурні кейси. Кожен тип кейсу конкретизовано його різновидами за п'ятьма критеріями.
Ключові слова: кейсова технологія навчання іноземних мов і культур, учитель іноземної мови, типологія кейсів, критерії класифікації.

Bihych O., Koval S. Kyiv National Linguistic University
Cases Typology for Teaching Foreign Languages to Prospective Teachers
Abstract. ***Introduction.*** The case technology is now mainstream among modern technologies of teaching foreign languages and cultures; foreign language lecturers actively use it. The means of its implementation are cases of different kinds and types. ***Purpose.*** The authors of this scientific article have achieved an attempt to classify professional cases of English language teachers in a secondary school. ***Methods.*** The analytical review of foreign language teachers' professional cases classification carried out by Ukrainian methodologists is aimed to distinguish general and distinctive features of analyzed cases – the applied method of scientific research. ***Results.*** As a result of the correlation between foreign language teachers' professional knowledge and foreign language lesson targets, types of professional cases have been identified. Linguistic cases are correlated with the practical target of the foreign language lesson, lingua-sociocultural cases – with its educational target, pedagogical cases – with the upbringing target, and psychological cases – with the foreign language lesson development target. Within this combination of targets and cases, the methodological case is the universal mean of implementation of all four (five in high professional school) targets of foreign language teaching in a secondary school. Kinds of cases are specified according to their particular types by five classification criteria: the case function in the educative process, the aim of its use, the form of its representation, the number of performers, and the format of the storage medium. ***Conclusion.*** Our outlook is based on further scientific studies that assume the design of the case complex (linguistic, lingua-sociocultural, psychological, and methodical) for Bachelor students – prospective English language teachers with the purpose to create their competence in dialogue speech.
Key words: case technology of teaching foreign language and culture, foreign language teacher, cases typology, classification criteria.

Постановка проблеми. З-поміж сучасних технології навчання іноземних мов і культур у закладах вищої освіти вітчизняна методика їх викладання виокремлює кейсову технологію (Бігич та ін. 2017; Чорна, 2017). При цьому в назві цієї технології навчання іноземних мов і культур спостерігається використання різних термінів – технологія "case-study" (Сучасні технології…2015, с. 7, 363; Валентон, 2019, с. 4), кейс-метод (Сучасні технології…2015, с. 13, 27, 370; Ярошенко, 2014; Майєр, 2017, 2022), метод Case-study (Валентон, 2019, с. 3, 13). Така розбіжність у термінах пояснюється наявністю з-поміж складників системи навчання іноземних мов і культур у закладі вищої освіти методів і технологій навчання: одним дослідникам імпонують методи, іншим – технології. При цьому обидва складники системи відповідають на запитання – яку тактику навчання використовує викладач іноземної мови? В межах цієї наукової розвідки ми будемо послуговуватись терміном "кейсова технологія навчання".

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Залучаючи кейсову технологію навчання іноземних мов і культур до процесу формування у студентів різних спеціальностей іншомовної комунікативної компетентності, викладачі іноземних мов використовують такий засіб реалізації цієї технології як кейс (Бігич, 2017). Водночас дослідники використовують різні означення щодо кейсу як засобу навчання іноземних мов і культур: традиційний (паперовий), електронний, комбінований (Ніколаєва та ін., 2015, с. 17), мобільний (Бігич та ін., 2017, с. 22; Бігич 2017a, 2017b, с. 133), електронний (Майєр, 2011; Бігич та ін., 2017, с. 91, 117), електронний дистанційний (Валентон, 2019, с. 2–5, 13), педагогічний, психологічний, методичний, лінгвістичний, лінгвосоціокультурний (Бігич та ін., 2017, с. 11, 15–17, 19), так і методики їх викладання в європейському контексті: професійно-методичний, навчально-контролюючий, текстовий, відеокейс, індивідуальний (Майєр, 2017, с. 138), аналітичний, кейс-конспект, кейс-портфель (Майєр, 2022, с. 71). Така палітра означень кейсу свідчить як про різні цілі його використання, так і про різноманітність форм і змістового наповнення цього засобу реалізації кейсової технології навчання іноземних мов і культур та методики їх викладання. Різняться також і суб'єкти навчання засобом кейсу – майбутні документознавці (Майєр, 2011), майбутні викладачі й учителі іноземних мов (Бігич та ін., 2017), майбутні перекладачі (Бігич та ін., 2017), майбутні менеджери (Валенто, 2019) туризму (Бігич, 2017), майбутні маркетологи (Чорна, 2017), а також мови, якими укладено матеріали кейсів, – англійська, французька, іспанська.

Розробляючи методику формування у майбутніх учителів англійської мови компетентності в діалогічному мовленні, ми, слідом за О. В. Ярошенко (2015), засобом реалізації цієї методики обрали кейс. Тому одне із завдань нашого дослідження передбачає розроблення кейсів для формування у студентів бакалаврату – майбутніх учителів компетентності в англійському діалогічному мовленні, що вимагає попереднього укладання класифікації кейсів за низкою дотичних критеріїв.

Мета статті – укласти типологію кейсів як засобів формування у майбутніх учителів англійської мови компетентності в діалогічному мовленні за низкою дотичних критеріїв класифікації.

Виклад основного змісту. Задля укладання типології кейсів як засобів формування у майбутніх учителів англійської мови компетентності в діалогічному мовленні передусім звернемося до дослідження О. В. Ярошенко (Бігич та ін., 2017), яка витлумачує кейс як засіб формування у студентів магістратури – майбутніх викладачів англійської мови професійно орієнтованої компетентності в діалогічному мовленні. З огляду на складники професійних знань викладача іноземної мови закладу вищої освіти та взявши до уваги ключові проблеми, які домінують у кожному

кейсі, дослідниця виокремила педагогічні кейси, психологічні кейси, методичні кейси, лінгвістичні кейси, лінгвосоціокультурні кейси (Бігич та ін. 2017, с. 9).

Педагогічні кейси містять ситуації, опрацьовуючи які, майбутні викладачі іноземної мови засвоюють теоретичні знання й оволодівають вміннями управління освітнім процесом з іноземної мови, стимулюють активність студентів, залучають їх до планування власного учіння, його методів, засобів і форм, формують у студентів освітню автономність. Водночас ознайомлення студентів магістратури з новими технологіями й засобами навчання іноземних мов і культур та їх застосування в освітньому процесі сприяє професійному розвиткові студентів як майбутніх викладачів іноземних мов (Бігич та ін., 2017, с. 11).

Психологічні кейси вміщують ситуації й дидактичні матеріали, завдяки яким майбутні викладачі іноземних мов мають можливість практично пересвідчитись у вагомості знань про закономірності розвитку психіки студентів в освітньому процесі, їхні вікові індивідуально-психологічні особливості, зокрема мотиваційно-потребову сферу й пізнавальні процеси, за результатами дослідження яких викладач коригує проведення практичних занять з іноземної мови (Бігич та ін., 2017, с. 15).

Зміст методичних кейсів складають ситуації й дидактичні матеріали, опрацьовуючи які, студенти вирішують проблеми викладання іноземних мов і культур, наприклад, визначають найкращий підхід до навчання іноземної мови, обирають найефективніший засіб формування іншомовної мовленнєвої компетентності в аудіюванні, читанні, говорінні чи письмі, самостійно укладають вправи й завдання, добирають навчально-пізнавальні матеріали (Бігич та ін., 2017, с. 16).

Лінгвістичні кейси вміщують ситуації, які передбачають конкретно-предметні знання з іноземної мови, систему мови як складне, продуктивне явище, а також морфологічні, лексичні, граматичні, синтаксичні категорії мови, основи лінгвістичного аналізу статей, творів тощо (Бігич та ін., 2017, с. 19).

Лінгвосоціокультурні кейси містять матеріали, внаслідок опрацювання яких у студентів розвиваються вміння обирати, використовувати й розуміти мовні й мовленнєві засоби професійного іншомовного спілкування з національно-культурною семантикою відповідно до контексту, ситуації й стилю спілкування; вміння вступати в комунікативні стосунки з іншомовними колегами в певних ситуаціях, орієнтуватись у них, керувати ними, вирішуючи потенційні непорозуміння. Студенти користуються набутими культурологічними, країнознавчими, соціокультурними й міжкультурними знаннями для досягнення цілей професійного іншомовного спілкування (Бігич та ін., 2017, с. 17–18).

У свою чергу Н. В. Майєр (2017, 2022) виокремила професійно-методичний кейс як засіб методичної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов і культур та класифікувала його за 4-ма критеріями:

1) функція в освітньому процесі – навчально-контролюючий кейс,

2) мета використання – для розвитку методичних умінь аналізувати план-конспект фрагмента практичного заняття / відеофрагмент практичного заняття; для розвитку методичних умінь виправляти методичні помилки; для розвитку методичних умінь розробляти план-конспект фрагмента практичного заняття,

3) форма пред'явлення – текст і відеокейс,

4) кількість виконавців – індивідуальний кейс (Майєр, 2017, с. 138).

З огляду на цілі кейс-методу – розвиток у студентів магістратури методичних умінь 1) аналізувати особливості міжкультурного іншомовного навчання на основі ситуацій, які моделюють навчальну й методичну діяльність викладача іноземних мов і культур; 2) коригувати методичні дії, виправляти методичні помилки у

запропонованих викладачем ситуаціях організації міжкультурного іншомовного навчання; 3) самостійно добирати / розробляти кейси, вправи і завдання для організації міжкультурного іншомовного спілкування навчання в межах другого критерію (мета використання) науковець виокремила аналітичний кейс, кейс-конспект, кейс-портфель (Майєр, 2022, с. 71).

Кореляція класифікацій кейсів, запропонованих О. В. Ярошенко (Бігич та ін., 2017) і Н. В. Майєр (2017, 2022), з одночасним урахуванням як спільних – суб'єктом навчання є студент магістратури – майбутній викладач іноземної мови, так і розбіжних їхніх характеристик – окрім іноземних мов (французька – англійська) різняться й навчальні дисципліни, до процесу викладання яких залучено кейси – "Методика викладання французької мови й культури в європейському контексті" та "Культура усного та писемного мовлення англійською мовою", і, відповідно, цільове призначення кейсів, а також зміст самостійної позааудиторної й аудиторної роботи студентів, уможливлює об'єднання цих двох класифікацій кейсів, оскільки класифікація професійно-методичних кейсів Н. В. Майєр (2017, 2022) є складником, який конкретизує методичний кейс з-поміж інших професійних кейсів викладача іноземної мови О. В. Ярошенко (Бігич та ін., 2017).

Отже, типами професійних кейсів викладача іноземної мови вважаємо педагогічні кейси, психологічні кейси, методичні кейси, лінгвістичні кейси, лінгвосоціокультурні кейси, які корелюють з цілями практичного заняття з іноземної мови в мовному закладі вищої освіти – практичною метою (лінгвістичні кейси), лінгвокраїнознавчою метою (лінгвосоціокультурні кейси), розвивальною метою (психологічні кейси), виховною метою (педагогічні кейси) й професійною метою, будучи одночасно засобами реалізації цих цілей. У цій кореляції комплексу цілей і кейсів методичний кейс викладача іноземної мови виступає універсальним засобом реалізації всіх п'яти цілей навчання іноземної мови й культури в мовному закладі вищої освіти.

Водночас ми уточнили запропоновану Н. В. Майєр (2017) класифікацію професійно-методичних кейсів як засобів формування у студентів магістратури методичної компетентності викладача іноземної мови з урахуванням цілей кейс-методу (Майєр, 2022, с. 71):

Таблиця 1

Класифікація професійно-методичних кейсів викладачів іноземних мов

Критерій	Вид кейсу
Функція в освітньому процесі	Навчально-контролюючий кейс
Мета використання	Аналітичний кейс – для розвитку методичних умінь аналізувати план-конспект фрагмента практичного заняття / відеофрагмент практичного заняття. Кейс-конспект - для розвитку методичних умінь виправляти методичні помилки. Кейс-портфель – для розвитку методичних умінь розробляти план-конспект фрагмента практичного заняття.
Форма пред'явлення	Текстовий кейс. Відеокейс (методична ситуація представлена з використанням відеоматеріалів).
Кількість виконавців	Індивідуальний кейс.

Щодо таких означень кейсів як традиційний (паперовий), електронний, комбінований (Ніколаєва та ін., 2015, с. 17), мобільний (Бігич та ін., 2017, с. 22; Бігич, 2017a, 2017b, с. 133), електронний (Майєр, 2011; Бігич та ін., 2017, с. 91, 117), то всі ці означення відображають такий критерій класифікації кейсів як формат носія, на якому розміщено інформацію: паперовий кейс, електронний кейс, мобільний кейс і комбінований кейс. Тому вважаємо доцільним доповнити чотири критерії класифікації кейсу Н. В. Майєр (2017): 1) функція кейсу в освітньому процесі, 2) мета використання кейсу, 3) форма пред'явлення кейсу, 4) кількість виконавців п'ятим критерієм – формат носія інформації.

Аналогічна класифікація може і має бути укладена й щодо інших типів професійних кейсів викладача іноземної мови: педагогічних, психологічних, лінгвістичних і лінгвосоціокультурних кейсів (табл. 2) з опертям на особливості професійних знань викладача іноземної мови закладу вищої освіти:

- психологічних знань про психологію особистості студента, закономірності оволодіння іноземною мовою тощо;
- педагогічних знань про організацію процесу навчання, його закономірності й принципи, методи й засоби навчання, види й форми організації навчання, систему організації виховної роботи тощо;
- лінгвістичних знань (конкретно-предметних знань з іноземної мови, систему мови й основні лінгвістичні категорії тощо);
- лінгвосоціокультурних знань про мовні й мовленнєві засоби з національно-культурною специфікою, країну й культуру країни виучуваної студентами іноземної мови, культуро-специфічні правила й норми спілкування тощо (Бігич та ін., 2017, с. 9).

Таблиця 2

Класифікація професійних кейсів викладача іноземної мови

Критерій / Тип кейсу	Психологічний	Педагогічний	Лінгвістичний	Лінгвосоціо-культурний
Функція в освітньому процесі				
Мета використання				
Форма пред'явлення				
Кількість виконавців				
Формат носія інформації				

Отже, аналогічно типології професійних кейсів викладача іноземної мови типами професійних кейсів учителя іноземної мови вважаємо педагогічні кейси, психологічні кейси, методичні кейси, лінгвістичні кейси, лінгвосоціокультурні кейси, які аналогічно корелюють з цілями уроку іноземної мови в закладі загальної середньої освіти – практичною метою (лінгвістичні кейси), освітньою метою (лінгвосоціокультурні кейси), розвивальною метою (психологічні кейси), виховною метою (педагогічні кейси), будучи одночасно засобами реалізації цих цілей. У цій кореляції комплексу цілей і кейсів методичний кейс учителя іноземної мови виступає універсальним засобом реалізації всіх чотирьох (п'яти в старшій профільній школі) цілей навчання іноземної мови в закладі загальної середньої освіти.

Таким чином, пропонуємо класифікувати професійні кейси вчителя іноземної мови закладу загальної середньої освіти за такими типами: лінгвістичні кейси, лінгвосоціокультурні кейси, психологічні кейси, педагогічні кейси, методичні кейси (табл. 3). Види ж професійних кейсів учителя іноземної мови закладу загальної середньої освіти конкретизуються за п'ятьма критеріями: 1) функція в освітньому процесі з іноземної мови, 2) мета використання; 3) форма пред'явлення, 4) кількість виконавців, 5) формат носія інформації.

Таблиця 3

Класифікація професійних кейсів учителя іноземної мови

Критерій / Тип кейсу	Лінгвістичний	Лінгво-соціокультурний	Психологічний	Педагогічний	Методичний
Функція в освітньому процесі					
Мета використання					
Форма пред'явлення					
Кількість виконавців					
Формат носія інформації					

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, технологією формування у майбутніх учителів англійської мови компетентності в діалогічному мовленні ми обрали кейсову технологію навчання, відповідно, дотичним засобом навчання – кейс. Оскільки суб'єктами навчання в нашому дослідженні є студенти бакалаврату – майбутні вчителі англійської мови, кейси є професійно зорієнтованими. З огляду на професійні знання вчителя англійської мови закладу загальної середньої освіти, зокрема про діалогічне мовлення як різновид іншомовної мовленнєвої діяльності та компетентність у діалогічному мовленні як цільову для формування на різних ступенях навчання (початкова, основна, старша школа) англійської мови, ми виокремили такі типи професійних кейсів учителя: лінгвістичні кейси, лінгвосоціокультурні кейси, психологічні кейси, педагогічні кейси, методичні кейси. Види кейсів конкретизуються в межах конкретного типу кейсу за п'ятьма критеріями класифікації. Наприклад, методичний кейс (як тип професійного кейсу вчителя англійської мови) може бути навчальним (за критерієм – функція кейсу в освітньому процесі), аналітичним (за критерієм – мета використання кейсу) – для формування у студентів бакалаврату методичних умінь аналізувати план-конспект відеофрагмента уроку англійської мови з навчання діалогічного мовлення в … класі, відеокейсом (за критерієм – форма пред'явлення кейсу) – методичну ситуацію навчання учнів … класу англійського діалогічного мовлення проілюстровано відеоматеріалом, парним (за критерієм – кількість виконавців), мобільним (за критерієм – формат носія інформації).

Наші подальші наукові розвідки передбачають укладання комплексу професійних кейсів для студентів бакалаврату – майбутніх учителів англійської мови щодо

проблеми формування на різних ступенях її навчання компетентності в англійському діалогічному мовленні.

ЛІТЕРАТУРА

Бігич, О. Б. (2017). Електронний кейс як засіб формування у майбутніх менеджерів туризму міжкультурної компетентності. *Іноземні мови, 1*, 17–22.

Бігич, О. Б., Руснак, Д. А., Стрілець, В. В., Коробейнікова, Т. І., Ярошенко, О. В., & Ігнатенко, В. Д. (2017). *Кейсова і подкаст технології формування міжкультурної компетентності* [колективна монографія]. Видавничий центр КНЛУ.

Валентон, І. В. (2019). *Формування англомовної професійно орієнтованої читацької компетентності в майбутніх менеджерів засобами електронного кейсу* [Автореферат кандидатської дисертації, Київський національний університет ім. Т. Шевченка].

Майєр, Н. В. (2011). М*етодика самостійного оволодіння франкомовним діловим писемним спілкуванням майбутніми документознавцями з використанням дистанційних технологій* [Кандидатська дисертація, Київський національний лінгвістичний університет].

Майєр, Н. В. (2017). Кейс-метод у методичній підготовці майбутнього викладача іноземних мов і культур. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія Педагогіка, 4*, 135–140.

Майєр, Н. В. (2022). Професійно-методична підготовка майбутніх викладачів до організації міжкультурного іншомовного навчання з використанням кейс-методу. В *Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу: стратегії розвитку. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса* (Ч. 1, с. 70–73). Liha-Pres.

Ніколаєва, С. Ю., Беженар, І. В., Борецька, Г. Е., Британ, Ю. В., Дідух, О. О., Дьячкова, Я. О., Крапчатова, Я. А., Майєр, Н. В., Петрусевич, Ю. А., Устименко, О. М., Фабрична, Я. Г., Черниш, В. В., & Ярошенко, О. В. (2015). *Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах* [колективна монографія]. Ленвіт.

Чорна, І. Ю. (2017). *Формування у майбутніх маркетологів англомовної лексичної компетентності в письмі засобом кейс-технології* [Автореферат кандидатської дисертації, Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка].

Ярошенко, О. В. (2014). Кейс-метод як сучасна технологія формування професійно орієнтованої компетентності в діалогічному мовленні майбутніх викладачів англійської мови. *Іноземні мови, 2*, 39–44.

REFERENCES

Bihych, O. B. (2017). Elektronnyj kejs iak zasib formuvannia u majbutnikh menedzheriv turyzmu mizhkul'turnoi kompetentnosti. *Inozemni movy, 1*, 17–22.

Bihych, O. B., Rusnak, D. A., Strilets', V. V., Korobeyĭnikova, T. I., Yaroshenko, O. V., & Ihnatenko, V. D. (2017). *Keyšova i podkast tekhnolohiĭ formuvannia mizhkul'turnoï kompetentnosti* [kolektyvna monohrafiia]. Vydavnychyj tsentr KNLU.

Valenton, I. V. (2019). *Formuvannia anhlomovnoi profesijno oriientovanoi chytats'koi kompetentnosti v majbutnikh menedzheriv zasobamy elektronnoho kejsu* [Avtoreferat kandydats'koi dysertatsii, Kyivs'kyj natsional'nyj universytet im. T. Shevchenka].

Majier, N. V. (2011). *Metodyka samostijnoho ovolodinnia frankomovnym dilovym pysemnym spilkuvanniam majbutnimy dokumentoznavtsiamy z vykorystanniam dystantsijnykh tekhnolohij* [Kandydats'ka dysertatsiia, Kyivs'kyj natsional'nyj linhvistychnyj universytet].

Majier, N. V. (2017). Kejs-metod u metodychnij pidhotovtsi majbutn'oho vykladacha inozemnykh mov i kul'tur. *Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriia Pedahohika, 4*, 135–140.

Majier, N. V. (2022). Profesijno-metodychna pidhotovka majbutnikh vykladachiv do orhanizatsii mizhkul'turnoho inshomovnoho navchannia z vykorystanniam kejs-metodu. V *Mizhkul'turna komunikatsiia v konteksti hlobalizatsijnoho dialohu: stratehii rozvytku. Materialy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, m. Odesa* (Ch. 1, s. 70–73). Liha-Pres.

Nikolaieva, S. Yu., Bezhenar, I. V., Borets'ka, H. E., Brytan, Yu. V., Didukh, O. O., D'iachkova, Ya. O., Krapchatova, Ya. A., Majier, N. V., Petrusevych, Yu. A., Ustymenko, O. M., Fabrychna, Ya. H., Chernysh, V. V., & Yaroshenko, O. V. (2015). *Suchasni tekhnolohii navchannia inozemnykh mov i kul'tur u zahal'noosvitnikh i vyschykh navchal'nykh zakladakh* [kolektyvna monohrafiia]. Lenvit.

Chorna, I. Yu. (2017). *Formuvannia u majbutnikh marketolohiv anhlomovnoi leksychnoi kompetentnosti v pys'mi zasobom kejs-tekhnolohii* [Avtoreferat kandydats'koi dysertatsii, Ternopil's'kyj natsional'nyj pedahohichnyj universytet im. V. Hnatiuka].

Yaroshenko, O. V. (2014). Kejs-metod iak suchasna tekhnolohiia formuvannia profesijno oriientovanoi kompetentnosti v dialohichnomu movlenni majbutnikh vykladachiv anhlijs'koi movy. *Inozemni movy, 2*, 39–44.